

Jeugdige daders van groepszedendelicten First-offenders in de leerstraffen van de Rutgers Nisso Groep

Mechtild Höing, Marianne Jonker, Willy van Berlo

Rutgers Nisso Groep, Utrecht

Samenvatting

Nederlandstalig onderzoek naar jeugdige daders van zedendelicten die in groepsverband gepleegd zijn, beperkt zich voornamelijk tot de groep daders die een forensisch-psychiatrisch onderzoek hebben gehad en/of daders van ernstige of herhaalde zedendelicten. Het aantal onderzochte groepsdaders in deze studies is over het algemeen klein. Jongeren die voor het eerst met justitie in aanraking komen en waarbij het delict minder zwaar wordt ingeschat bleven tot nu toe buiten beeld. De Rutgers Nisso Groep voert sinds 1985 leerstraffen uit voor jeugdige zedendelinquenten die tot deze laatste groep daders behoren. Dit artikel verschaft achtergrondgegevens op basis van registratiegegevens van 175 groepsdaders die een leerstraf seksualiteit hebben gevolgd en biedt daarmee een aanvulling op eerdere onderzoeksliteratuur over jeugdige groepsdaders. Overeenkomsten en verschillen tussen beide groepen worden besproken.

Het aantal jeugdige zedendelinquenten is in de afgelopen tien jaar gestaag toegenomen, althans het aantal dat met de politie in aanraking komt. Volgens cijfers van het CBS gaat het sinds 1995 bijna om een verdubbeling. In 2005 werden 16 op de tienduizend jongens en vier op de tienduizend meisjes van 12 tot 17 jaar gehoord vanwege een seksueel delict (CBS, 2007). Het werkelijke aantal jongeren dat zich schuldig maakt aan seksueel grensoverschrijdend gedrag is vermoedelijk een veelvoud daarvan. In een representatief bevolkingsonderzoek uitgevoerd door de Rutgers Nisso Groep onder 5000 jongeren (De Graaf et al., 2005) meldt 4,3% van de jongens en 1,2 % van de meisjes onder de 25 jaar ooit seksuele dwang te hebben uitgeoefend.

Een deel van de seksuele delicten door minderjarigen wordt in groepsverband gepleegd. Over het aandeel groepszedendelicten in Nederland op het totale aantal zedendelicten door minderjarigen zijn slechts beperkt gegevens uit een specifieke groep minderjarige zedendelinquenten bekend, namelijk jongeren waarbij door de kinderrechter een nader persoonlijkheidsonderzoek (pro-justitia rapportage) gevraagd werd¹. Binnen deze groep wordt het aandeel groepsdaders geschat op ca. een kwart tot één derde (Looie et al., 2004; Hendriks & Bijleveld, 2007; Hendriks, 2006). In een Cypers onderzoek onder jeugdige zedendaders die gedurende een periode van zes jaar werden aangemeld bij jeugdhulpverlening en de jeugdpsychiatrie (n = 50) bleek dat ruim de helft (56%) van deze daders een groepsdelict had gepleegd (Semeli & Louis, 2006).

Ook over de kenmerken en achtergronden van minderjarige groepszedendelinquenten in Nederland is nog weinig bekend. Het bestaande onderzoek is gebaseerd op criminologische gegevens of op de door de kinder-

Drs. M. Höing, senior-onderzoeker, Rutgers Nisso Groep
M. Jonker, unitmanager Jeugd- en zedenprojecten, Rutgers Nisso Groep

Drs. W. van Berlo, hoofd programma 'Seksueel geweld en seksuele intimidatie', Rutgers Nisso Groep

Correspondentie: Mechtild Höing, Rutgers Nisso Groep, Postbus 9022, 3506 GA Utrecht,
T: 030-2313431; F: 030-2319387; E-mail: m.hoing@rng.nl

Ontvangen: 5 april 2007; Geaccepteerd: 15 mei 2007

¹ Van alle jongeren die worden voorgeleid voor een delict krijgt slechts 7,5% een forensisch psychiatrisch onderzoek (Van Wijk, 2005).

rechter gelaste pro-justitia rapportage. Kenmerkend voor dit type onderzoek is, dat het gaat over een beperkte groep daders, namelijk daders die een forensisch-psychiatrisch onderzoek hebben gehad en/of daders van ernstige of herhaalde zedendelicten (Looie et al., 2004; Hendriks, 2006; Van Leiden & Jacobs, 2005). Ook het aantal onderzochte groepsdaders is over het algemeen klein ($n = 10$ tot $n = 76$). Een Belgische studie (De Wree, 2004) gaat over 104 daders, maar achtergrondinformatie is helaas slechts anekdotisch weergegeven. De bestaande kennis over jeugdige groepsplegers is dus vrij beperkt.

Er is tot nu toe nog geen onderzoek gedaan naar de grote groep jeugdige zedendelinquenten die voor het eerst zijn aangehouden vanwege een seksueel delict en van wie het vergrijp niet zodanig zwaar was dat een pro-justitia rapportage is uitgevoerd.

Informatie over deze groep is beschikbaar uit de registratiegegevens van de Rutgers Nisso Groep, die sinds 1985 leerstraffen aanbiedt voor jeugdige zedendelinquenten. Bij de veroordeling van een jeugdige zedendelinquent kan de Kinderrechter of Officier van Justitie besluiten tot een bepaald aantal straffen in het kader van taakstraffen (werk- of leerstraf). De rechter of officier baseert de definitieve strafafdoening op het strafadvies dat de Raad voor de Kinderbescherming hem geeft, zoals bijvoorbeeld een leerstraf seksualiteit, en de Raad ziet toe op de uitvoering daarvan.

Dit artikel gaat over de kenmerken van 175 jeugdige groepsdaders die de leerstraf seksualiteit van de Rutgers Nisso Groep hebben gevolgd. We presenteren achtereenvolgens demografische gegevens, informatie over aard van het delict en de beleving van het delict door de pleger, en enige informatie over de slachtoffers. Voordat we daar op ingaan, geven we een overzicht van de literatuur.

Overzicht van de literatuur

De minderjarige daders van groepszedendelicten in de bestaande studies zijn gemiddeld tussen de 14 en 16 jaar oud, en overwegend van allochtone afkomst. Looie et al. (2004) vinden in hun steekproef van 76 minderjarige groepsdaders dat 65% van allochtone afkomst is, waarbij het vooral om Antilliaanse jongens gaat (33%), en in mindere mate om Surinaamse (10%) of Marokkaanse jongens (8%). Hendriks (2006) beschrijft een groep van 36 groepsdaders die eveneens vaker van allochtone afkomst is, voornamelijk Antillianen. In de studie van Van Leiden en Jacobs (2006) worden tien groepsdaders beschreven, die allen een niet – Nederlandse achtergrond hebben. Hierbij gaat het om zes jongens van Kaap-Verdiaanse afkomst, drie

Surinaamse jongens en slechts één jongen met een Antilliaanse achtergrond.

De groepsdelicten waarvoor de jongens uit deze studies zijn aangehouden, hebben in meerderheid in grote steden plaatsgevonden. De groepsdaders uit de casusstudie van Van Leiden en Jacobs zijn allen uit Rotterdam afkomstig.

Het opleidingsniveau van de groepsdaders uit deze studies is over het algemeen laag (94 - 100% is laag opgeleid). Van de tien groepsdaders uit de studie van Van Leiden en Jacobs is bekend dat zij geen van allen seksueel zijn voorgelicht. Gegevens over de seksuele opvoeding ontbreken in de andere studies. De beschreven groepsdaders groeien relatief vaak op in één-ouder gezinnen of bij familieleden (50 - 60%; Van Leiden & Jacobs, 2006; Looie et al., 2004.) De gezinsachtergrond is in veel gevallen problematisch. Bij 44% van 25 daders uit het onderzoek van Looie et al., (2004) blijkt er sprake van werkloosheid in het gezin, Hendriks en Bijleveld (2007) maken melding van werkloosheid van ouders bij 20% van de groepsdaders, zonder overigens aan te geven over hoeveel groepsdaders het hier gaat. Van de daders uit het onderzoek van Looie et al. (2004) heeft de helft matig tot slecht contact met leeftijdsgenoten en zegt een derde gepest te worden op school. De daders uit de casus van Van Leiden en Jacobs (2005) hebben juist een groot sociaal netwerk. Hendriks (2006) heeft enkele persoonlijkheidskenmerken van groepsdaders onderzocht, te weten neuroticisme, impulsiviteit, extraversie, spanningsbehoefte, intelligentie en gewetensontwikkeling. Hij stelt vast dat groepsdaders over het algemeen binnen de gemiddelde range scoren, en dus geen blijf geven van ernstige persoonlijkheidsproblematiek.

Bij de delicten waarvoor de groepsdaders uit deze studies zijn opgepakt gaat het in grote meerderheid om verkrachtingen (87% van 36 groepsdaders, Hendriks, 2006; 92% van de 47 delictsituaties, Looie et al. 2004). In de door Looie et al. (2004) en Van Leiden en Jacobs (2006) beschreven situaties wordt in bijna alle gevallen dwang gebruikt, vaak in de vorm van vasthouden en/of verbaal bedreigen, in enkele gevallen door bedreiging met een wapen.

De slachtoffers zijn over het algemeen meisjes uit dezelfde leeftijdscategorie als de jongens, en volgens de onderzoekers in de regel van een andere etnische achtergrond dan de daders. Over het algemeen zijn daders en slachtoffers bekenden van elkaar.

In de studies van Looie et al. (2004), Van Leiden en Jacobs (2006) en De Wree (2004) is expliciet onderzocht welke achterliggende factoren en groepsdynamische processen een rol spelen bij de aanloop tot het groepsdelict. De groepen zijn zelden georganiseerd

rondom een doel (het misbruiken van een meisje) maar over het algemeen gaat het om los samengestelde gelegenheidsgroepjes van jongens die elkaar kennen en in wisselende samenstellingen activiteiten ondernemen zoals het plegen van strafbare feiten, waaronder zedendelicten. Groepsdruk is vaker impliciet dan expliciet aanwezig. De groep heeft een belangrijke faciliterende functie (overwicht, elkaar slachtoffers toespelen), maar is vooral belangrijk om prestaties te kunnen tonen en zodoende status te verkrijgen. Daarnaast heeft de groep ook een escalerende functie, men jut elkaar op en de verantwoordelijkheid voor het gebeuren is onduidelijk. In de perceptie van daders is soms sprake van instemming van het slachtoffer, of wordt het delict gerechtvaardigd door de promiscue reputatie van het slachtoffer.

Groepsdaders in de Leerstraf Seksualiteit

Deze studie is gebaseerd op de registratiegegevens van de Rutgers Nisso Groep, die al sinds 1985 leerstraffen ontwikkelt en uitvoert voor jeugdige zedendelinquenten. Anders dan in de hiervoor beschreven onderzoeken bieden deze gegevens informatie over de groepsdaders die meestal voor het eerst zijn aangehouden vanwege een seksueel delict en waarbij het vergrijp niet dusdanig zwaar was dat een uitgebreid persoonlijkheidsonderzoek en/of langdurige behandeling in de forensische jeugdpsychiatrie noodzakelijk geacht werd. De leerstraf seksualiteit is een specifieke sanctie waarin de jeugdige zedendelinquenten een individueel of een groepstraject van 10 à 12 lessen volgen, waarin nadrukkelijk ingegaan wordt op het delict en waarbij gewerkt wordt aan de correctie van disfunctionele cognities en seksestereotiepe attitudes. Het leren herkennen en respecteren van grenzen op het gebied van seksualiteit en relaties staat daarin centraal. Door middel van intensieve begeleiding, bestaande uit één op één counseling en psycho-educatie door een ervaren trainer worden attitudes, vaardigheden en gedrag van jongeren beïnvloed teneinde recidive

te voorkomen. In sommige gevallen worden groepsbijeenkomsten aan het programma toegevoegd.

Methode

In totaal hebben sinds 1985 circa 2000 jongeren een leerstraf seksualiteit gevolgd. Sinds 1997 worden specifieke gegevens van deze jongeren systematisch bijgehouden door middel van een gestandaardiseerd registratieformulier. In dit formulier wordt gevraagd naar demografische gegevens, gezinssamenstelling en werk van de ouders, en delictkenmerken zoals type delict en gebruikt geweld. Daarnaast wordt genoteerd welke redenen de deelnemers zelf aangeven voor het delict en de emoties die ze tijdens het delict gevoeld hebben. Verder volgen gegevens over het slachtoffer en de aangifte. Aan het eind van de leerstraf worden evaluatievragen over het verloop van de leerstraf ingevuld. De registratieformulieren worden voor alle deelnemers ingevuld door de betreffende trainer en de unitmanager ziet toe op de volledigheid ervan.

Sinds 2004 is hierbij systematisch geregistreerd of het om een solo- dan wel een groepsdelict gaat. Groepsdaders uit voorgaande jaren zijn meegenomen in deze analyse wanneer uit aanvullende opmerkingen kon worden opgemaakt dat het om een groepsdelict ging. In de leerstraffen is een duidelijke toename te zien van het aantal groepsdaders. In 2004 ging het in ruim een derde van de gevallen om groepsdaders (36%) en in 2005 en 2006 bedroeg het aandeel al meer dan de helft (respectievelijk 55 en 51,4%). In totaal zijn sinds 2002 175 groepsdaders geregistreerd. De analyse van de gegevens is uitgevoerd door een onderzoeker die niet bij de uitvoering van de leerstraffen is betrokken.

Kenmerken van de groepsdaders

In alle gevallen zijn de groepsdaders van het mannelijk geslacht. De gemiddelde leeftijd varieert weinig over de jaren en is 15,6 jaar bij aanvang van de leerstraf. De etnische achtergrond van de daders is bepaald conform de CBS-standaard. Twee derde (67%) van

Tabel 1 Etnische achtergrond groepsdaders

	2002*		2003*		2004		2005		2006		Totaal	
	n	(%)	n	(%)	n	(%)	n	(%)	n	(%)	n	(%)
Nederlands	0	(0)	2	(11)	9	(29)	21	(32)	11	(19)	43	(25)
Turks	0	(0)	6	(32)	5	(16)	16	(25)	14	(25)	41	(23)
Marokkaans	0	(0)	5	(26)	3	(10)	11	(17)	22	(39)	41	(23)
Surinaams	1	(33)	1	(5)	4	(13)	0	(0)	2	(4)	8	(5)
Antilliaans	1	(33)	4	(21)	4	(13)	4	(6)	1	(2)	14	(8)
Overige	1	(33)	0	(0)	4	(13)	9	(14)	7	(12)	21	(12)
Onbekend	0	(0)	1	(5)	2	(7)	4	(6)	0	(0)	7	(4)
Totaal	3	(100)	19	(100)	31	(100)	65	(100)	57	(100)	175	(100)

* onvolledige registratie

de groepsdaders is in Nederland geboren, maar slechts een kwart is van Nederlandse afkomst. De overigen vormen naar etniciteit een afspiegeling van de multiculturele samenleving. Zij zijn Turks (23%), Marokkaans (23, Antilliaans (8%), Surinaams (5%), en verder ook nog Irakees, Iraans, Angolees, Eritrees, Ghanees, Indonesisch, Kaap-Verdiaans, Spaans en Soedanees. Van 4% was de etnische achtergrond onbekend.

De groepsdaders in de leerstraffen komen uit het hele land, meestal uit grote en middelgrote gemeenten; daders uit kleine dorpen vormen een uitzondering. Rotterdam en Amsterdam spannen de kroon met 24 en 21 groepsdaders (14% respectievelijk 12% van alle 175 groepsdaders). De overige jongens komen uit 65 gemeenten verspreid door het hele land, van Delfzijl tot Kerkrade en van Den Haag tot Almelo. Overigens neemt het aandeel Rotterdamse groepsdaders in de leerstraffen sinds 2004 af, van 37% in 2003 naar 23% in 2004, 12% in 2005 en maar 4% in 2006.

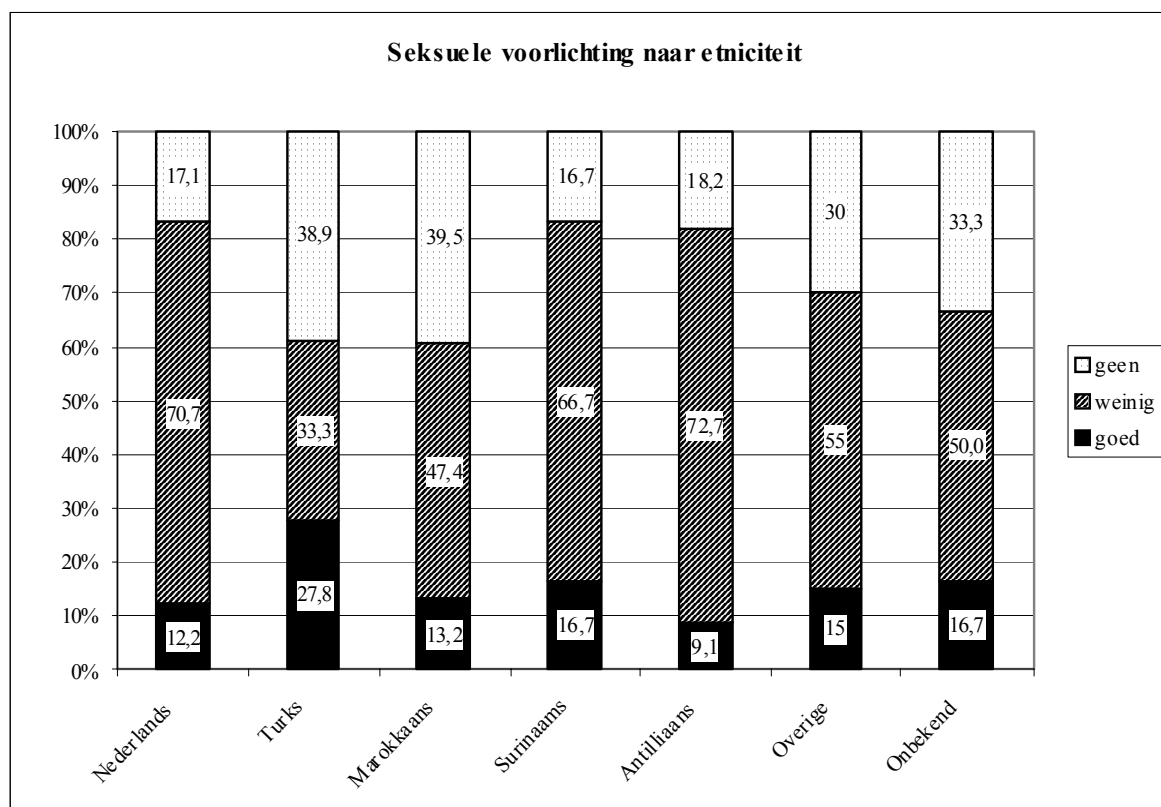
Het opleidingsniveau is over het algemeen laag: 84% van de jongens heeft een opleidingsniveau van VMBO/MBO of lager. Een grote groep van de daders, namelijk 83%, heeft weinig tot geen seksuele voorlichting gekregen. Daarbij zijn er nogal wat verschillen naar etnische herkomst (zie figuur 1). De groep die in het geheel geen seksuele voorlichting heeft gekregen is

het grootst onder de Turkse en Marokkaanse jongens. Onder de Turks/Nederlandse deelnemers is daarnaast een opvallend grote groep (28%) wél goed voorgelicht. Hierin verschillen zij significant van de overige groepen ($p < .05$). De groep die in het geheel niet is voorgelicht is onder de Nederlandse jongens kleiner ($p < .05$) en vaker dan in de overige bevolkingsgroepen hebben Nederlandse jongeren tenminste enige voorlichting gehad ($p < .05$).

Driekwart van de daders (77%) komt uit een gezin waar zowel vader als moeder aanwezig zijn, 17% wordt alleen door de moeder opgevoed en de overigen wonen bij vader, grootouders, of broers en zussen. Van 139 van de 175 jongens is iets bekend over de werksituatie van vader en moeder. Bijna een derde, namelijk 32%, van de vaders heeft geen betaalde baan, en dit geldt voor 70% van de moeders. Van een kwart van de groepsdaders heeft vader noch moeder een betaalde baan.

Van 151 van de 175 groepsdaders is bekend of zij al eerder in aanraking zijn gekomen met de hulpverlening. Dit is het geval bij 25% van hen. In veel gevallen gaat het hierbij om jeugdreclassering of bureau HALT, waaruit kan worden opgemaakt dat deze jongens ook al eens voor andere delicten zijn opgepakt.

Figuur 1. Seksuele voorlichting naar etniciteit (%)

Tabel 2: Type groepsdelicten 2002 – 2006

	2002*	2003*	2004	2005	2006	Totaal
	n (%)	n (%)	n (%)	n (%)	n (%)	n (%)
Aanranding	1(33)	12(63)	24(77)	42(65)	43(75)	123(70)
Verkrachting	2(67)	6(32)	6(19)	22(17)	10(18)	35(20)
Anders	0(0)	1(5)	1(3)	12(19)	4(7)	17(10)
Totaal	3(100)	19(100)	31(100)	65(100)	57(100)	175(100)

* onvolledige registratie

Kenmerken van delict en delictgedrag van de dader

In 70% van de groepszaken ging het om aanranding, in 20% om verkrachting en in 10% om andere delicten. Bij het aandeel verkrachting gaat het wettelijk om alle vormen van ongewenst seksueel binnendringen, dus dit kan ook een afgedwongen tongzoen betreffen of orale bevrediging tegen de wens van het slachtoffer in. Bij aanrandingen gaat het bijvoorbeeld om het aanraken van borsten of geslachtsdelen. Het aandeel 'andere delicten' in alle hier beschreven groepsdelicten is in 2005 sterk toegenomen ten opzichte van 2004 (3% in 2004 en 19% in 2005). De andere delicten betreffen zaken als opnames maken van het slachtoffer en via mobiele telefoon of internet verspreiden, niet ingrijpen terwijl men getuige is en gelegenheid bieden door een ruimte ter beschikking te stellen.

Van 153 deelnemers is bekend of zij geweld hebben gebruikt. Bij 58% van deze delicten is geen geweld gebruikt, bij 11% was sprake van verbaal geweld en bij 37% is (ook) fysiek geweld gebruikt. Dit fysiek geweld bestond in veruit de meeste gevallen uit vasthouden (40 van de 57 keren), soms uit schoppen, slaan, stompen of duwen (zeven keer) en in drie gevallen uit dreiging met slag- of steekwapens. In acht gevallen

ging het om andere vormen van dwang, zoals aan de haren trekken, fiets vasthouden, klemrijden, "stoeien" en optillen.

Bij 153 van de 175 groepsdaders zijn de door hen zelf genoemde redenen voor het misdrijf geregistreerd (Tabel 3). Tweederde van hen geeft aan dat dit te maken had met het feit dat men zich in een groep bevond. Erbij willen horen, anderen doen het ook, bravouregedrag en positiebevestiging zijn vaak genoemde redenen in deze categorie. Het verkeerd interpreteren van het gedrag van het meisje blijkt bij nog eens 40% van de daders een reden te zijn. Slechts bij een kleine groep spelen seksuele motieven een rol.

Aan de daders is ook gevraagd welk gevoel zij hadden tijdens het plegen van het misdrijf. Van 94 daders zijn de antwoorden geregistreerd (Tabel 3). De antwoorden zijn divers, maar spanning wordt door ruim de helft van de daders genoemd. Seksuele opwindning is door een kwart gevoeld, en nog eens 12% voelde zowel spanning als seksuele opwindning. Drie op de tien daders heeft het gebeuren eerder als een grap of een geintje beleefd.

De meeste daders uit deze groep (76%) hebben één slachtoffer gemaakt, 17% heeft twee slachtoffers gemaakt en 6% heeft drie of vier slachtoffers gemaakt.

Kenmerken van het slachtoffer

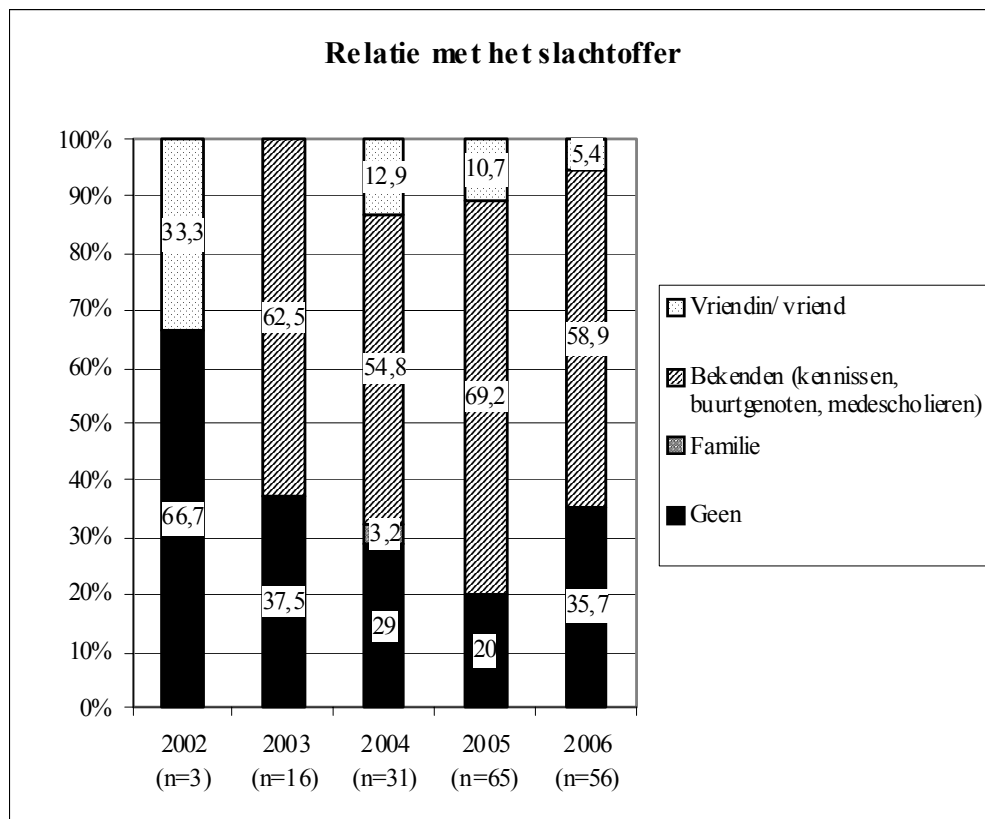
De slachtoffers waren bijna altijd meisjes, slechts in tien gevallen ging het om een jongen en in één geval ging het om zowel een jongen als een meisje. In 95% van de zaken ging het om leeftijdgenootjes (niet meer dan vijf jaar leeftijdsverschil), en bij 70% van de zaken was het slachtoffer een bekende van de dader, meestal een kennis, buurtgenoot of medeleerling (60%), minder vaak een vriendin (9%) en slechts eenmaal een familielid (zie Figuur 2).

Van de slachtoffers kan de etniciteit niet conform de CBS-standaard bepaald worden omdat het geboorteland van de ouders van het slachtoffer niet bekend is. Wel is de eerste en de tweede nationaliteit van het slachtoffer van 160 daders geregistreerd. In veruit de meeste gevallen gaat het om meisjes met de Nederlandse nationaliteit. Indien het slachtoffer een niet-

Tabel 3: Reden misdrijf en benoemd gevoel ten tijde van het misdrijf (zoals verwoord bij aanvang leerstraf – meerdere antwoorden mogelijk)

Reden misdrijf (N = 153):	n (%)
Groepsdruk/erbij willen horen/anderen doen het ook ook	102(67)
Ze wilde zelf/ik dacht dat ze zelf wilde	61(40)
Zomaar/weet niet/geen	46(30)
Ik was opgewonden/geil	18(12)
Boosheid/frustratie	27(18)
Verveling	10(7)
Benoemd gevoel ten tijde van het misdrijf (N= 94):	
Spannend	54(57)
Seksueel opwindend	23(25)
Spannend én opwindend	11(12)
Grap/geintje	28(30)
Stoer	15(16)
Boosheid	6(6)

Figuur 2: Relatie met het slachtoffer (n.b.: 2002 en 2003 onvolledige registratie)

Nederlandse tweede nationaliteit heeft, is de tweede nationaliteit als etnische achtergrond gebruikt. Het is mogelijk dat er zich onder de meisjes met een Nederlandse nationaliteit meer meiden met een allochtone etnische achtergrond bevinden. De grote meerderheid van de slachtoffers is volgens deze definitie van Nederlandse herkomst (86%), 5% heeft een Turkse achtergrond, 4% is van Surinaamse afkomst, 2% is Marokkaans, en 1% is Antilliaans.

Daders met een Nederlandse achtergrond maken zo goed als altijd slachtoffers met een Nederlandse achtergrond (98%), voor de verschillende etnische groepen ligt het percentage Nederlandse slachtoffers gemiddeld tussen 75% en 85%.

Conclusies

De hier gepresenteerde gegevens gaan over een specifieke groep jeugdige zedendelinquenten, namelijk jongens die voor het eerst opgepakt zijn voor een seksueel delict en waarbij geen sprake was van andersoortige geweldpleging en/of de aanwezigheid van psychopathologie, waardoor (langdurige) behandeling in een ambulante of gesloten setting niet noodzakelijk geacht werd. Het gaat met andere woorden om min-

der gestoorde daders van minder ernstige delicten dan in de tot nu toe verschenen Nederlandstalige studies. Over het algemeen bevestigen onze gegevens het beeld dat in deze eerdere studies is geschetst, maar op een aantal punten worden er duidelijke verschillen geconstateerd.

Overeenkomsten worden gevonden als het gaat om de gemiddelde leeftijd, de overwegend lage opleiding (al is het opleidingsniveau in deze groep gemiddeld iets hoger), een gebrek aan seksuele opvoeding en een oververtegenwoordiging van daders met een allochtone achtergrond. Slachtoffers zijn ook bij onze onderzoeksgroep overwegend leeftijdsgenoten en bekenden van de daders. Evenals in de dossierstudies van Looie et al. (2004), Van Leiden en Jacobs (2005), en De Wree (2004) vinden ook wij duidelijke aanwijzingen dat de (voor deze groep laagopgeleide jongens wellicht zeer complexe) context van de groep een belangrijke risicofactor is. Tweederde van de daders geeft dit als reden voor het misdrijf aan. Ook mispercepties in de communicatie met het slachtoffer zijn bij deze groep daders van minder ernstige delicten duidelijk aanwezig. Vier op de tien groepsdaders dacht dat het slachtoffer instemde.

Toch zijn er ook duidelijke verschillen. Allereerst is het aandeel groepsdaders onder deze groep hoger, het bedraagt inmiddels meer dan 50%. Anders dan de vorige studies maken onze gegevens duidelijk dat het bij groepszedendelicten zeker niet gaat om een louter grootstedelijk probleem. Jonge groepsdaders worden door het hele land aangemeld voor een leerstraf. Een duidelijke daling is te zien in het aantal deelnemers afkomstig uit Rotterdam. Een reden hiervoor is mogelijk de hardere aanpak van groepsdaders in Rotterdam waardoor deze jongeren sneller dan voorheen in jeugdetentie en naar de forensische jeugdpsychiatrie worden verwezen.

Ook het beeld uit eerdere studies dat het vooral om Antilliaanse of Kaap-Verdiaanse jongeren zou gaan wordt hier ontkracht. In de leerstraffen worden meer Nederlandse, Turkse en Marokkaanse jongeren aangemeld vanwege een zedendelict in groepsverband. In de meeste gevallen komen deze jongeren uit gezinnen waar zowel vader als moeder aanwezig zijn, en niet uit één-ouder gezinnen, zoals bij de groep daders het geval is die in de forensische psychiatrie behandeld wordt. Het werkloosheidspercentage is ook hier hoger dan gemiddeld, maar lager dan bij de meer gestoorde daders. In hoeverre er in deze gezinnen sprake is van problematische situaties is echter niet op te maken uit de registratiegegevens. Met ingang van 2007 zullen deze aspecten duidelijker in kaart gebracht worden.

Bij de gepleegde delicten zijn (logischerwijs) de minder ernstige delicten sterker vertegenwoordigd. Anders dan in de overige studies is er onder de groepsdaders in de leerstraffen een aanzienlijke groep daders die voor andere seksuele delicten is veroordeeld dan aanranding of verkrachting, bijvoorbeeld het getuige zijn en niet ingrijpen, gelegenheid bieden door een ruimte ter beschikking te stellen en seksueel gerelateerde delicten waarin de moderne media een rol spelen. Over het algemeen gebruikt de hier beschreven groep minder geweld dan de daders in de eerder beschreven studies.

De verschillen in resultaten ten opzichte van de voorgaande studies laten zien dat er voorzichtigheid is geboden bij het schrijven over 'de groepsverkrachter' of 'de groepsverkrachting'. Onze gegevens tonen aan dat het belangrijk is in het onderzoek naar jeugdige zedendelinquenten de plegers van 'lichtere' delicten en met minder complexe achtergrondproblematiek ook in het oog te houden, omdat anders een te eenzijdig beeld ontstaat. Bij de hier beschreven groep is er vermoedelijk nauwelijks sprake van psychopathologie, aangezien een forensisch-psychiatrisch onderzoek niet nodig geacht werd.

Met het oog op de jonge leeftijd van deze daders en het feit dat zij toch al vaker een minder goede sociale uitgangspositie hebben, is een overdreven criminalisering van hun gedrag schadelijk en ongewenst. Het is maar de vraag of er bij jeugdige groepsdaders sprake is van ernstig gestoorde, ontspoorde jongens of van ontspoord gedrag dat niet zozeer vanuit persoonlijkheidskenmerken van de daders verklaard moet worden, maar eerder vanuit de groepsdynamiek in al dan niet deviante jongensgroepen en het gebrek aan een goed ontwikkeld referentiekader als het gaat om seksualiteit en het respecteren van andermans grenzen. Een vraag die met het oog op passende interventies in het kader van preventie en behandeling uitermate relevant is en nader onderzoek vereist.

Niettemin gaat het om delicten die voor slachtoffers schadelijke gevolgen kunnen hebben en die zoveel mogelijk voorkomen moeten worden. In de meeste gevallen, maar niet altijd, zal het bij deze ene overtreding blijven. Hendriks en Bijleveld (2005) becijferden dat 10% van de 79 'zwaardere' groepsdaders uit hun steekproef uiteindelijk nogmaals een zedendelict pleegt. Belangrijke onderzoeksvragen voor de toekomst zijn daarom ook: in hoeverre is er bij de groep 'lichtere' daders sprake van recidivegevaar, en zijn er factoren aan te duiden die recidive voorspellen? Daartoe is uitgebreider dossieronderzoek noodzakelijk. Aangezien bij driekwart van de groepsdaders de deelname aan de leerstraf seksualiteit het eerste contact met hulpverlening is, is een vroege signalering van mogelijk toekomstige risico's van groot belang. Mogelijk bevindt zich onder hen een kleine groep met ernstigere problematiek, waarbij een leerstraf op maat, zoals de leerstraf seksualiteit van 10 à 12 bijeenkomsten, niet afdoende is en die een langer programma of verdere behandeling behoeft om recidive te voorkomen. Anderzijds bevindt zich onder de groep 'zwaardere plegers' vermoedelijk een zeer grote groep die nauwelijks enige seksuele opvoeding heeft genoten. Bij deze groep kan de leerstraf seksualiteit een zinvolle aanvulling op de behandeling zijn en seksuele (relatie)problematiek in de toekomst mogelijk voorkomen.

Literatuur

- CBS (2007). Databank StatLine. www.cbs.nl
- De Wree, E. (2004). *Daders van groepsverkrachting. Een daderprofiel in maatschappelijke context*. Antwerpen/Apeldoorn: Maklu.
- Hendriks, J. (2006). *Jeugdige zedendelinquenten. Een studie naar subtypen en recidive*. Academisch proefschrift. Amsterdam: Vrije Universiteit.

- Hendriks, J., & Bijleveld, C. (2005). Recidive van jeugdige zedendelinquenten: Poliklinisch behandelde versus niet behandelde. *Tijdschrift voor Seksuologie*, 29, 215-225.
- Hendriks, J., & Bijleveld, C. (2007). Groepszedendelinquenten; de stand van zaken. In A. van Wijk, R. Bullens & P. van den Eshof (Red.), *Facetten van zedencriminaliteit*. Den Haag: Reed Business Information.
- Looije, D., Bijleveld, C., Weerman, F., & Hendriks, J. (2004). Gedwongen seks als groepsactiviteit: een dossierstudie naar groepszedendelicten. *Tijdschrift voor Seksuologie*, 28, 183-196.
- Semeli, V., & Louis, K. (2006). *Juvenile sex offenders in Cyprus*. Presentatie op het internationale congres van de IATSO. Hamburg, 6-9 september 2006.
- Van Leiden, I., & Jacobs, J. (2006). Groepszedendelinquenten onder minderjarigen. Een analyse van een Rotterdamse casus. *Politie & Wetenschap*, 29.

Abstract

Juvenile sex offenders who operate in groups. First-offenders in the compulsory educational programme of the Rutgers Nisso Groep

The Dutch research into juvenile sex offenders who committed their offence in a group is generally restricted to offenders who, in the course of their prosecution, are referred to a forensic psychiatric institution for an assessment of psychiatric disorders. Usually, these youngsters have committed violent sexual crimes or have repeatedly committed sexual offences. Until now, in the Netherlands, no research has been conducted into first offenders and less violent sexual offenders. Rutgers Nisso Groep, the Dutch Expert Centre on Sexuality, carries out an educational programme for young sex offenders who belong to this group. In this article background information is given about 175 juvenile group offenders who took part in this programme, thus adding to prior research literature on juvenile sex offenders. Differences between both groups are discussed.